

Kronika

Sprawozdanie z konferencji naukowej Język homilii i kazań po 1989 roku

W dniach 16–18 września 2013 roku w Kalwarii Zebrzydowskiej odbyła się kolejna interdyscyplinarna konferencja Zespołu Języka Religijnego Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN, szósta już z cyklu poświęconego różnym odmianom polszczyzny religijnej. Oprócz Zespołu Języka Religijnego organizatorem konferencji było Stowarzyszenie Homiletów Polskich, a ponadto Katedra Komunikacji Religijnej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II oraz Zakład Gramatyki Współczesnego Języka Polskiego i Onomastyki Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Adama Mickiewicza. W obradach wzięli udział badacze ze Słowacji i Ukrainy oraz wielu ośrodków polskich, m.in. z Warszawy, Krakowa, Katowic, Wrocławia, Lublina, Poznania, Gdańska; wśród nich byli m.in. językoznawcy, teologowie (homileci, bibliści), religioznawcy, psychologowie, teoretycy literatury, medioznawcy, filozofowie.

Obrady rozpoczęto od referatów o charakterze teoretycznym: ks. Wiesława Przyczyny (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Kraków) pt. Odpowiednie dać rzeczy słowo. W poszukiwaniu właściwej terminologii oraz ks. Henryka Sławińskiego (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II, Kraków) pt. Homiletyka współczesna o języku kazań i homilii. Do tej grupy należy także zaliczyć referat Jadwigi Kowalikowej (Uniwersytet Jagielloński, Kraków) pt. Homilia jako gatunek synkretyczny. Tradycja retoryczna a wyzwania współczesności. Wśród wystąpień metodologicznych znalazł się również referat Elżbiety Kucharskiej-Dreiss (Uniwersytet Wrocławski) pt. Popularność współczesnych homilii i kazań w świetle teorii ECLET C. Gravesa, w którym autorka przedstawiła koncepcję amerykańskiego psychologa dotyczącą różnych poziomów świadomości egzystencji i jej implikacje dla teorii homiletycznej. Z kolei ks. Sławomir Płusa (Instytut Teologiczny w Radomiu) w wystąpieniu pt. Inkulturacja w służbie ewangelizacji w języku współczesnych kaznodziejów polskich omówił tytułowe pojęcia w odniesieniu do konkretnych już przykładów twórczości kaznodziejskiej, m.in.

biskupów Antoniego P. Dydyca, Sławoja L. Głodzia i Grzegorza Rysia.

Do historycznych korzeni homiletyki odwoływali się autorzy dwóch referatów — Artur Malina (Uniwersytet Śląski, Katowice): Czy język Starego Testamentu był wzorem dla nauczania Jezusa i apostołów? oraz Joanna Szwed-Kostecka (UJ, Kraków): Święty Jan Chryzostom wzorem dla współczesnego kaznodziei.

Największa grupa referatów dotyczyła twórczości znanych współczesnych kaznodziejów. Tu należy wymienić m.in. opracowania Joanny Sobczykowej (UŚ, Katowice) Między wzniosłością a potocznością. O pewnym „kazaniu gorętszym” bp. Józefa Zawitkowskiego; s. Wiesławy Tomaszewskiej (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa) Sztuka słowa mówionego. Próba analizy kazań ks. Edwarda Stańka w świetle założeń poetyki ustnej; Izabeli Skrobak (UŚ, Katowice) Język w homiliach ks. Jerzego Szymika ze zbioru „Na początku było Słowo”; Teresy Zawojskiej (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa) Treść, argumentacja i język współczesnej homilii dla młodzieży (ten ostatni referat dotyczył homilii bp. A.P. Dydyca). Ponadto wiele referatów odwoływało się do tekstów kaznodziejskich S.L. Głodzia, Józefa Tischnera, Kazimierza Ryczana, Edwarda Dajczaka, Piotra Pawlukiewicza, Jacka Strycza, Grzegorza Rysia, Mirosława Malińskiego «Maliny», Piotra Natanka.

Oprócz opracowań polskich kazań i homilii pojawiły się także analizy twórczości znanych kaznodziejów słowackich i fińskich — w wystąpieniach Terezi Rončákovéj (Uniwersytet Katolicki, Ružomberk) Provakácia v kázni. Oblúbení kazateľia na Slovensku: vzťah medzi účinnosťou a provokativnosťou ich vystupovania oraz Kingi Jagiełło (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań) Dyskurs rodzinny w kazaniach fińskich.

Uwagę badaczy przyciągnęły też teksty innych wyznań, głównie protestanckich. Należy tu wymienić referaty Zbigniewa Paska (Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków) Składnia i predestynacja. Semiotyczne aspekty ewangelikalnych kazań misyjnych, Kaliny Wojciechowskiej (Chrześcijańska Akademia Teologiczna, Warszawa) Dobrotliwi

i macierzyński czy surowy i ojcowski? Obraz Boga w kazaniach luterańskich kobiet oraz Iwony Baraniec (ChAT, Warszawa) Boże Narodzenie w kazaniach luterańskich kobiet i mężczyzn — treść i sposób przekazu a pleć osoby głoszącej.

Przedmiotem analizy i opisu stały się także kaznodziejskie odmiany gatunkowe — homilie dla dzieci i młodzieży w wystąpieniach Danuty Krzyżyk i Heleny Synowiec (UŚ, Katowice) pt. Stylistyczne wzorce w homiliach dla dzieci oraz Moniki Borowskiej (UPJPII, Kraków) pt. Język i przekaz w homiliach dla dzieci — aspekt psychologiczny, a także we wspomnianym referacie T. Zawojskiej.

Referenci w swych rozważaniach uwzględniali zatem aspekty związane z nadawcą tekstu kaznodziejskiego (kazania głoszone przez kobiety w Kościele ewangelicko-augsburskim), a także odbiorcą projektowanym (homilie dla dzieci i młodzieży) i rzeczywistym. Świadomość językową rzeczywistego odbiorcy zrekonstruowała Aneta Zalaźńska (UJ, Kraków) w referacie Internauta słucha kazania. Kryteria oceny kazań i homilii zawarte w internetowych komentarzach użytkowników sieci.

Dużą część wystąpień koncentrowała się wokół problemu wprowadzania elementów języka potocznego do polszczyzny kaznodziejskiej. Należy tu wymienić referaty Doroty Zdunkiewicz-Jedynak (Uniwersytet Warszawski) Implantacje potoczności w dyskursie kaznodziejskim — szansa czy zagrożenie?, Katarzyny Trefler (UŚ, Katowice) Przekaz Ewangelii w duchu nowej ewangelizacji na przykładzie wybranych kazań i homilii oraz Agaty Paszkowskiej (UW) O sacrum językiem profanum — szansa czy zagrożenie? o potoczności w kazaniach ks. Piotra Pawlukiewicza.

Przedmiotem wielu wystąpień był obraz świata zawarty w tekstach kaznodziejskich, zarówno językowy, jak i tekstowy, np. w referacie Małgorzaty Rybki i Jolanty Sławek (UAM, Poznań) Zgromadziła nas miłość. Językowy obraz miłości w homiliach ślubnych, także we wspomnianych opracowaniach K. Wojciechowskiej, I. Baraniec i Z. Paska. Wśród badań tego rodzaju szczególnym zainteresowaniem cieszyła się analiza metaforyki, czego przykładem były referaty Beaty Byczkowskiej (Uniwersytet Gdański) pt. Typy metafor jako środków perswazji w dyskursie kaznodziejskim po roku 1989, Beaty Drabik-Frańcek (UJ, Kraków) pt. Kwitnący krzew czy pęknięta cysterna? Analiza metafor miłości w homiliach ślubnych i Aleksandry

Kurzep (UW) pt. Metafory w kazaniach ks. abp. Sławoja Leszka Głodzia.

Badacze zajmowali się także środkami perswazji, np. Aleksander Gomola (UJ, Kraków) w referacie pt. Amalgamaty pojęciowe i kolokwializacja jako mechanizmy perswazyjno-retoryczne w homiliach i kazaniach biskupa Józefa Zawitkowskiego oraz Katarzyna Skowronek (AGH, Kraków) w referacie pt. Nazwy własne jako elementy strategii kaznodziejskiej.

Z perswazją bezpośrednio związane były także inne poruszane zagadnienia, np. kazanie w świetle logiki — w wystąpieniu ks. Marcina Dolaka i ks. Michała Klementowicza (Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin) pt. Elementy kultury logicznej w wybranych przykładach przepowiadania biskupa Kazimierza Ryczana; funkcja nazw własnych — we wspomnianym referacie K. Skowronek; dialektyzmy w opracowaniu ks. Marcina Godawy (UPJPII, Kraków) pt. Rola elementów regionalnych w wybranych kazaniach ks. J. Tischnera; środki prozodyczne — we wspomnianym studium s. W. Tomaszewskiej.

Wystąpieniom towarzyszyły ożywione dyskusje, które koncentrowały się wokół następujących zagadnień:

— sytuacji w kaznodziejstwie polskim po roku 1989 w warunkach pluralizmu życia społecznego i związanych z tym zmian treści, strategii i stylu komunikacji religijnej, w tym obecności i sposobu przedstawiania problematyki narodowej,

— wykorzystania nowych technik ewangelizacji w związku z rozwojem mediów elektronicznych, a także wpływu dyskursów medialnych na dyskurs kaznodziejski,

— zjawisk związanych z dominacją kultury masowej w życiu społecznym, m.in. kolokwializacji języka oraz jej skutków pozytywnych i negatywnych, a także sekularyzacji obecnej w niektórych kazaniach,

— powodów upowszechnienia zjawiska zwanego *churchingiem* (wyboru kościoła jako miejsca uczestniczenia w liturgii poza własną parafią), w tym przyczyn popularności niektórych znanych kaznodziejów.

Konferencja stała się okazją do wymiany poglądów między przedstawicielami różnych dyscyplin naukowych, praktykami kaznodziejstwa, a także członkami różnych wspólnot wyznaniowych. Dyskusje plenarne i kulaarowe pokazały,

że problematyka poruszana podczas obrad budzi żywe zainteresowanie (czasem wręcz emocje) i w związku z tym pożądana jest organizacja następnych interdyscyplinarnych i międzykonfesyjnych spotkań.

Izabela Rutkowska

Zielona Góra, Uniwersytet Zielonogórski

Agnieszka Sieradzka-Mruk

Kraków, Uniwersytet Jagielloński